

PRAT DE LA RIBA I LES BASES DE MANRESA

◆
Josep M. Gasol i Almendros

Aprofitant la incidència del setanta-cinquè aniversari de la mort d'Enric Prat de la Riba i del centenari de les Bases de Manresa que enguany commemorem, Josep M. Gasol fa en aquest article una valoració de la contribució d'aquest en la redacció i discussió (a voltes en clara discrepància) de l'articulat del projecte.

Remarca, així, l'extremada juvenesa de Prat, qui tan sols comptava amb poc més de vint-i-un anys i ja era secretari de la Unió Catalanista, i que exercí com a tal en la mesa que presidí l'Assemblea, essent aquest el punt de partença d'una dilatada carrera política que el menà a promoure i presidir fins a la seva mort la Mancomunitat de Catalunya

Enric Prat de la Riba. Secretari de la Unió Catalanista i de l'Assemblea que aprovà les Bases de Manresa.

L'any del centenari de les Bases, aprovades per l'Assemblea de la Unió Catalanista els dies 25-27 de març de 1892, coincideix amb el setanta-cinquè aniversari de la mort d'un dels seus protagonistes: Enric Prat de la Riba.

El dia primer d'agost de 1917, poc després de les onze del matí—a la mateixa casa, a la mateixa cambra i al mateix llit del seu naixement—finava la vida mortal de l'eximi patriarca, primer president de la Mancomunitat, «seny ordenador de Catalunya», quan comptava només 46 anys i 8 mesos d'edat. La solemne epigrafia de la làpida commemorativa, a la façana de la casa pairal, ens ho recorda i proclama: «D'ella sortí per edificar la nova Catalunya i regir-ne la vida nacional, i en la seva pau volgué morir, entrant a la immortalitat».

Ara fa vint-i-cinc anys, amb motiu —i amb el pretext, cal dir-ho— del cinquantenari de la mort de Prat de la Riba, vam publicar al periòdic local *Manresa* un article retolat amb el mateix títol que encapçala el present, només que escrit en castellà com igualment, i per força de les circumstàncies, ho era tot el text.¹ Aparegué en l'acostumat número extraordinari de Festa Major de la que era aleshores la publicació oficial de la ciutat. Escrit a tall de crònica de «petita història manresana», però pensat i publicat amb la intenció de recordar i divulgar el fet d'aquella primera assemblea catalanista, de la celebració de la qual s'esqueia el setanta-cinquè aniversari.

L'autor de l'article va guanyar-hi unes quantes felicitacions d'amics i simpatitzants, però també una estirada d'orelles per part de l'autoritat municipal i la protesta del Consejo local del Movimiento, que tingué per indigne, escandalós i intolerable que el cronista oficial de la ciutat fes propaganda separatista i, encara pitjor, des de les pàgines d'un periòdic del Movimiento.

El 1981, Josep M. Ainaud repetia el títol i tractava amb més profunditat el tema en una comunicació que presentà a la XXVI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos organitzada pel Centre d'Estudis del Ba-

ges.² Partint de documents de l'arxiu familiar de Prat, l'erudit historiador barceloní ens il·lustrava sobre el veritable projecte polític del jove Enric Prat de la Riba, que no coincidí pas del tot amb les idees dels prohoms catalanistes de la generació anterior o amb la teoria formulada pels redactors de les Bases aprovades a Manresa. Una lectura de la intervenció oratòria d'en Prat durant la discussió d'algun dels textos presentats a l'Assemblea demostra efectivament les discrepàncies.

Novament, l'oportunitat de les efemèrides que celebrem (cent anys de les Bases de Manresa, setanta-cinc anys de la mort de Prat de la Riba) suggereix i justifica la represa del tema, en clau històrica i per evocar la presència i la participació activa d'aquest en la proclamació d'aquelles.

Com a secretari de la Unió Catalanista, el 25 de febrer de 1892 Enric Prat de la Riba signava la convocatòria de la primera Assemblea de delegats i, el 12 de març següent, una altra de la Junta Permanent i Consell de Representants per a la reunió preparatòria de l'Assemblea, que s'havia acordat de celebrar a Manresa els dies 25, 26 i 27 del mateix mes. El diumenge dia 20, juntament amb Lluís Domenèch i Montaner, «en nom de la Comissió Ponent», subscribia el «Projecte de Bases per a la Constitució Regional Catalana» que s'hi havia de discutir. I, l'endemà, els mateixos Domenèch i Prat —respectivament president i secretari de la Unió— s'adreçaven per escrit a l'alcalde de Manresa, Pere Arderiu i Brugués, sol·licitant l'ús de la Sala del Consistori, de la Casa de la Ciutat, per a la celebració de la projectada Assemblea.

L'Ajuntament considerà molt raonable la sol·licitud dels esmenats, «personas respetabilísimas» segons parer de la majoria dels regidors, i acordava cedir el local, en atenció a la tasca que es proposaven dur a terme per a la «reorganización de nuestra sociedad» i «enaltecimiento de nuestra tierra».

En vigílies d'inaugurar-se l'Assemblea, el *Setmanari català*, publicació de la Lliga Regional de Manresa, anunciava la vinguda a la

ciutat de notables personatges de l'àmbit cultural català i restava a l'expectativa que intervinguessin «en les discussions, defensants ses esmenes, varis joves regionalistes, entre ells els senyors Moliné, Prat de la Riba, M. Roger i Torres i Sampol».³

Durant la celebració de l'Assemblea, «el jove advocat» —jove sí, advocat no encara— Enric Prat de la Riba va ésser-ne una de les figures estel·lars, sempre present en virtut del paper de secretari de la Mesa, per al qual fou elegit juntament amb l'il·lustre terrassenc Josep Soler i Palet. Li tocà de llegir, en començar la primera sessió, a les cinc de la tarda del divendres 25 de març, els articles del Reglament de la Unió Catalanista referents a les assemblees de delegats i, immediatament després del missatge presidencial de Domènech i Montaner, el text del projecte de Bases, tema de les deliberacions que s'inauguraven. I la seva signatura figurà al peu de l'acta d'aquesta primera sessió, com i també dels dies successius.

Si els 56 delegats presents a la primera part de la segona sessió, que presidí el metge manresà Oleguer Miró, escoltaren embadalits el pinyol oratori d'Àngel Guimerà, de presentació de la base 3a., seguida per un líric discurs del poeta Picó i Campanar comentant la base 4a. i la lliçó magistral del jurista Verdaguer i Callís sobre la base 5a., en la represa de la sessió —presidida per l'advocat reusenc Pau Font de Rubinat— foren oients i testimonis d'una important intervenció de Prat de la Riba, en defensa d'unes esmenes que presentava a les bases 8a. i 9a. del projecte. (Potser cal insistir en el nombre d'assembleistes efectivament presents a Manresa. Correntment hom dóna xifres inexactes. No foren, ni de bon tros, els 243 delegats de les llistes oficials. No haurien cabut a la sala de sessions de l'Ajuntament. Els assistents van ser 40 el primer dia; 56 a la segona sessió i 76 en la de clausura de l'Assemblea.)

Amb un llarg i documentat discurs, que la *Veü de Catalunya* qualificà de «ple de doctrina», Prat de la Riba suggeria esmenar les bases 8a. i 9a., i proposava uns afegits al text primitiu, que en resultaria notable-

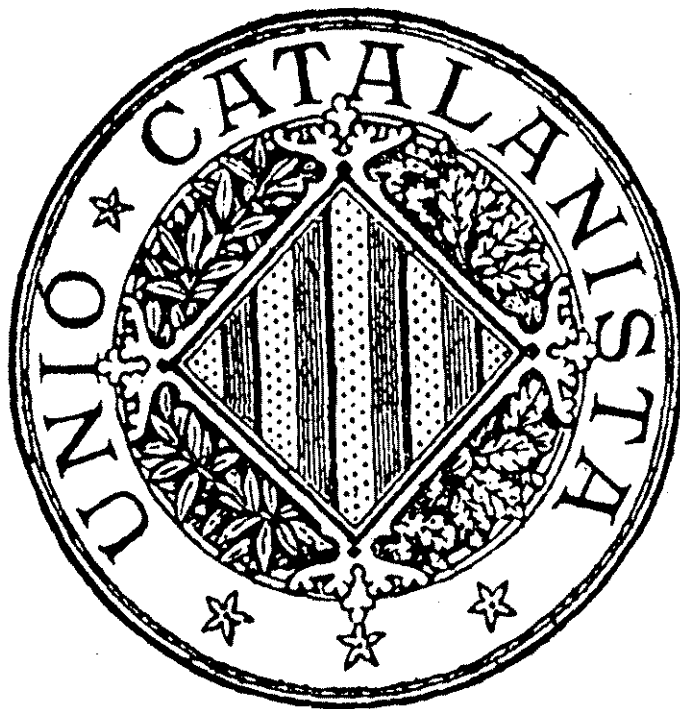
ment modificat. Puix que l'objecte de l'Assemblea era redactar una Constitució, Prat manifestava el seu pensament sobre la que ell creia que els catalans volien i Catalunya necessitava. I formulava una síntesi d'organització política diferent de la que trobava escrita en les Bases que es discutien; la qual, al seu criteri, no corresponia a la tradició històrica del país ni havia après les lliçons de la praxi constitucional moderna.

Va replicar-li un altre jove advocat de vint-i-cinc anys, Martí Roger i Crosa, delegat del Baix Empordà. En el curs de l'última sessió, havent Prat de la Riba retirat les seves esmenes i addicions —de regust historicista, romàntic i arcaïtzant, barrejat tanmateix amb idees de caràcter pràctic i de progrés—, aquelles dues bases foren aprovades segons el text presentat a l'Assemblea.

Trobarem novament la signatura d'Enric Prat de la Riba al capdavant de l'acta final de l'Assemblea, acompanyant la del president Lluís Domènech i Montaner i flanquejada per la de Josep Soler i Palet, l'altre secretari; rubricant les entusiastes frases finals: «*Los senyors Delegats se separen als crits de ¡Visca Manresa! ¡Visca Catalunya!*», i precisant: «*Són les dues de la tarda*» (del diumenge, s'entén, 27 de març de 1892).

Closes les sessions, Prat de la Riba continuà enfeinat en la recopilació de la crònica, discursos i textos discutits i aprovats a Manresa, preparant-ne l'edició que inaugurarà la **Biblioteca de la Unió Catalanista**. Rafael Oliver Bertrand, biògraf de Prat, pondera la importància de la tasca: «*La impressió del volum contenint les sessions de l'Assemblea de Manresa i la imminent elecció de càrrecs en les societats catalanistes li robaven un temps preciós*».⁴

Indiscutiblement, Enric Prat de la Riba i Sarrà és un dels grans personatges de la 1a. Assemblea de la Unió Catalanista i, per això, cal tenir-lo per un dels «pare» de les Bases de Manresa. Va trobar-s'hi abocat a causa del càrrec de secretari de la Unió i, de retop, de la primera assemblea d'aquesta, reunida a Manresa. Enmig del cenacle de barons madurs i prestigiosos, la seva

Segell de la Unió Catalanista

edat joveçana, poc més de vint-i-un anys, i la inexperiència política —«*tot just entrat en les lluites humanes*», s'autodeclarava humilment— li impedien d'aspirar a altre lloc que el de secretari. Un secretari, sens dubte, eficient i fidel; lleial i disciplinat, però no pas un simple «*escolanet d'amén*» i, menys, comparsa muda de la històrica representació.

No fou tampoc l'únic dels assembleistes que manifestà punts de vista diferents del plantejament general o una certa actitud contestatària. L'advocat vigatà Narcís Verdaguer i Callís, una altra figura històrica del catalanisme, també es mostrà quelcom refractari i fins i tot, diuen, obertament contrari a les Bases (Josep Pla afirmava que Verdaguer havia anat a Manresa precisament a combatre-les⁵). Un altre cas paradigmàtic és el del canonge Collell, reticent abans i poc entusiasta després de l'Assemblea; ho comentarem en un article anterior d'aquesta mateixa revista.⁶ Certament —i afortunadament— no esqueia a cap d'aquests personatges un paper d'acompanyants muts, cecs i sords d'aquell senat de barons insignes.

Passant a un altre aspecte d'aquesta evocació doblement commemorativa, serà bo de recordar que alguns dels familiars més propers del jove Prat de la Riba (el qual

implorava, en presentar les seves esmenes: «*feu abstracció dels meus pocs anys...*») no el deixaren sol, aquells dies a Manresa, davant i enmig d'una tan respectable assemblea. A la llista de *Delegats per a l'Assemblea de Manresa* que encapçalava el volum de les actes figuren Esteve Prat de la Riba i Antoni Oller i Sarrà, tots dos «*propietaris*», de Castellterçol i en representació de la comarca del Moianès.

Serà tal volta superflu explicar que el primer dels esmentats, Esteve Prat de la Riba i Magarins no era altre que el pare d'Enric Prat de la Riba. I que l'Antoni Oller i Sarrà era un cosí germà del mateix Enric, hereu de la masia de l'Oller de Castellterçol i testimoni que seria en les noces del futur President. La mare Oller, Antònia Sarrà i Rosàs, era germana de la mare d'en Prat, Maria Sarrà i Rosàs, totes oriündes del Sarrà, de Sant Quirze Safaja.

Una crònica periodística consignava la presència dels delegats de Castellterçol entre els quaranta assistents de la primera sessió de l'Assemblea.⁷ No ens diu quin o quins eren aquests delegats: podia ésser el pare, que hem d'imaginar-nos entre cofoi i temorenc davant l'actuació del noi, o el cosí Antoni Oller, amic i company d'esplais dominicals de l'Enric, els anys d'infantesa i juven-

tut.⁸ (Ho hem recordat a títol merament anecdòtic i, personalment, com un tribut d'homenatge al patriarca Antoni Oller, a la memòria del qual l'autor se sent vinculat per un motiu familiar molt profund).

Se'ns fa una mica difícil, des de la perspectiva actual, d'imaginar-nos uns xicots tan joves ficats a fer de polítics i doctrinaris i perorar sobre temes tan importants i delicats com els que es discutiren en el curs de l'Assemblea. Val a dir que els vells personatges que hi participaren no eren tan vells com ara podríem pensar: el president Domènech i Montaner, per exemple, no passava gaire dels quaranta anys; el «venerable» Guimerà no havia arribat encara als cinquanta.

Tant com la reunió de gent madura, del ram de la política, de les lletres i de les arts, l'assemblea de Manresa esdevingué un aplec de joventut inquieta i prometedora. A tots afectà igualment aquell qualificatiu —quelcom benèvol i perdonavides— de «*beneméritos varones, optimistas hasta la candidez*», d'un historiador castellà;⁹ com també, l'exabrupte i l'anatema dels parlamentaris de Madrid, unànimes en titllar

d'irresponsables i malvats els que intervingueren en les Bases de Manresa, que enguany es commemoren. Ni Enric Prat de la Riba ni els altres no foren uns irresponsables ni, en absolut, gent dolenta.

NOTES

- 1- J.M. GASOL: «Prat de la Riba y las Bases de Manresa»: *Manresa*, 28.VIII.1967.
- 2- J.M. AINAUD DE LASARTE, «Prat de la Riba i les Bases de Manresa»: *Miscel·lània d'Estudis Bagenus* 3. Manresa, CEB, 1984, ps. 73-79.
- 3- *Setmanari Català* III, 12. Manresa, 24.III.1982, p. 192.
- 4- R. OLIVER: *Prat de la Riba*. Barcelona, Aedos, 1964, p. 91.
- 5- J. PLA: *Francesc Cambó*. Barcelona, La Nova Revista, 1928, p. 64.
- 6- J.M. GASOL: «La participació d'eclesiàstics en l'Assemblea de Manresa»: *Dovella* XI, 41. Manresa, abril 1992, ps. 45-50.
- 7- *Setmanari Català* III, 13. Manresa, 31.III.1982, p. 197.
- 8- «Esteve Prat de la Riba, molt preocupat per l'aspecte fràgil del seu hereu [...] aquesta preocupació aconsellà la família empaitar l'Enric perquè anés els diumenges al mas de l'oncle Oller, situat a un quart escàs de Castellerçol [...] Al mas, l'Enric solia dinar amb més gana que a la vila, fins i tot jugar una

estona amb els seus cosins [...]». R. OLIVER: *Prat de la Riba*, p. 25.

- 9- G. MAURA Y GAMAZO: *Historia crítica del reinado de Alfonso XIII*.
- 10- «Un dia Soler hagué de sortir en defensa de les Bases de Manresa que, en una 'pregunta al Govern', havien estat titllades de separatistes i anticonstitucionals. I puix que la sessió esdevingué borrascosa, amb interrupcions i crits estentoris dels diputats contradictors, va veure's obligat a declarar: 'Si yo hubiese sabido que había de ser ocasión, el acta honrosísima de diputado, para oír hablar aquí con vilipendio de Cataluña y de su idioma, antes habría roto el acta que sentarme en estos bancos'». J.M. GASOL: *Leonci Soler i March (1858-1932)*. Manresa, 1988, p. 15.

BIBLIOGRAFIA

- UNIÓ CATALANISTA, *Assembleas Catalanistas (Primera)*. Manresa. - *Deliberacions i Acorts*. Barcelona, 1893.
- JOSEP M. GASOL, *Les Bases de Manresa. - 1a. Assemblea de la Unió Catalanista*. 2a. ed. Barcelona, Rafael Dalmau, 1991.
- Joan-Lluís PÉREZ FRANCESCH, *Les Bases de Manresa i el programa polític de la Unió Catalanista (1891-1899)*. Manresa, Fundació Caixa de Manresa, 1992.

Josep M. Gasol i Almendros

Cronista de la Ciutat